

Tampereen hiippakunta
8.2.2021

Piispantarkastusohje seurakunnille

[I Piispantarkastuksen tarkoitus](#)

[II Piispantarkastus prosessina](#)

[Seurakuntien valinta](#)

[Prosessin käynnistys](#)

[Aloituspäivä](#)

[Matkakumppanuuden päivä](#)

[Toimintaympäristön tutkiminen](#)

[Hallinnon ja talouden tarkastus](#)

[Kirkkoherran ja piispan keskustelu](#)

[Visitaatioviikonloppu](#)

[Lääninrovastin jälkitarkastus](#)

[Piispanvisitaation jälkiarviointi](#)

[Aineisto](#)

I Piispantarkastuksen tarkoitus

Piispantarkastuksen toimittaminen perustuu KJ 18:4–8 annettuihin määräyksiin.

Tampereen hiippakunnassa piispantarkastus ymmärretään seurakunnassa tapahtuvaksi ohjatuksi oppimisprosessiksi ja hengelliseksi matkaksi, joka huipentuu piispanvisitaatioon. Piispantarkastus toteutuu keskinäisten neuvottelujen sarjana, jossa piispa työtovereineen ohjaa seurakunnan hengellistä matkaa.

Piispantarkastuksen ja siihen liittyvän prosessin koordinoinnista vastaa hiippakuntadekaani. Hallinnon ja talouden tarkastuksen koordinoija on lakimiesasessori.

Piispantarkastuksen tavoitteena on:

- Olla keskeinen osa piispan kaitsentaa, tukea, ohjausta ja valvontaa seurakunnan tehtävän toteuttamiseksi ja kirkon ykseyden vaalimiseksi (KJ 18:1).
- Tukea seurakuntaa, työyhteisöä ja luottamushenkilöitä, oman perustehtävän ja vision selkiyttämässä ja oman työnsä kehittämässä.
- Tukea (kirkkoherran, talouspäällikön ja muiden esimiesten) johtajuutta seurakunnassa
- Olla vuorovaikutteinen prosessi, joka auttaa seurakuntaa arvioimaan itse itseään ja hyödyntämään palautetta.
- Avata ja vahvistaa seurakunnan yhteyksiä paikkakunnalla ja lisätä seurakunnan näkyvyyttä
- Vahvistaa hengellistä matkakumppanuutta, yhteistä rukousta ja jumalanpalveluselämää
- Tehdä näkyväksi seurakunnan kuuluminen laajaan hiippakunnan ja kirkon kokonaisuuteen

II Piispantarkastus prosessina

Seurakuntien valinta

Piispantarkastusten aikataulua ja tarvetta arvioidaan kahdeksi tai kolmeksi vuodeksi eteenpäin, ja niitä toteutetaan hiippakunnassa viisi tai kuusi vuodessa. Piispan sihteeri on yhteydessä seurakuntaan aloitus- ja visitaatioviikonlopun päivämääristä sekä välittää seurakunnalle piispantarkastusohjeen. Dekaanin ja kirkkoherran valitsevat prosessille sopivat konsultit.

Prosessin käynnistys

Piispantarkastusprosessiin nimetty konsulttipari kutsuu koolle neuvottelun tai neuvotteluita, joissa sovitaan prosessin kulusta ja joissa konsultit ja mahdollisesti myös dekaani kertovat tarkemmin prosessin kulusta. Tavoitteena on aikatauluttaa aloitussunnuntain jälkeinen työskentely sekä sopia sisällöistä ja rooleista prosessin aikana. Mukana neuvottelussa ovat ainakin kirkkoherra, lääninrovasti, talouspäällikkö, johtoryhmää ja luottamushenkilöjohtoa, tarvittaessa myös dekaani ja/tai pappisasessori. Sopimus konsulttien tehtävistä laaditaan alkuneuvottelun pohjalta.

Lakimiesasessori on yhteydessä talouspäällikköön ja kirkkoherraan n. 3–4 kk ennen hallinnon ja talouden tarkastusta sopiaukseen sen tarkemmasta ajankohdasta. Tarkastuksessa sovelletaan kirkkohallituksen virastokollegion 2.11.2017 hyväksymiä hallinnon ja talouden tarkastuksen ohjeita.

Näiden neuvottelujen pohjalta kirkkoherra lähettää piispalle ja piispan sihteerille tiedoksi konsulttien kanssa sovitun piispantarkastuksen oppimisprosessin (itsearviointiprosessin). Yksinkertaisimmillaan ohjelman tiedoksi antaminen voi olla konsulttien kanssa tehdyn sopimuksen välittäminen. Visitaatioviikonlopun tarkempi ohjelma toimitetaan lähempänä. Piispa vahvistaa valmistelun pohjalta tarkastuksen laajuuden ja ohjelman (KJ 18:4).

Heti prosessin käynnistyessä seurakunnassa on hyvä miettiä ja suunnitella piispantarkastuksen viestintää.

- Kenelle viestitään?
- Mitä halutaan kertoa?
- Millä välineillä kerrotaan?
- Kuka/ketkä kertovat?

- Milloin kerrotaan?

Seurakunnan käyttöön löytyy kuvia tämän linkin takaa: [Kuvia median käyttöön](#).

Kirkkoherra huolehtii konsulttien kanssa siitä, että koko prosessista koostetaan visitaation jälkeen piispantarkastuskertomus arviointineen ja kehittämisehdotuksineen ja se lähetetään piispan sihteerille sähköpostitse viimeistään kuukausi visitaatioviikonlopusta. Tämä kooste tai sen keskeiset havainnot on hyvä välittää jollain tavalla myös lääninrovastille, jotta hänellä on käsitys prosessista käydessään myöhemmin kirkkoneuvoston kanssa arvioivaa keskustelua prosessista.

Aloituspäivä

Aloituspäivä aloitetaan messulla, jonka seurakunta toteuttaa yhdessä seurakuntalaisten kanssa. Piispa ja konsultit ovat vieraana messussa. Messun lopuksi piispa tervehtii seurakuntaa.

Kysymyksiä pohdittaviksi messun suunnittelua varten:

- Miten seurakunnan jumalanpalvelus liittyy alueen ihmisiin?
- Voidaanko messussa avata katsetta kohti yhteisöä?
- Miten jumalanpalvelusyhteisön ääni saadaan kuuluvaksi prosessissa?

Jumalanpalveluksen jälkeen seurakuntalaiset kutsutaan esimerkiksi kirkkokahville tai lounaalle, jonka jälkeen seuraa yhteistä työskentelyä konsulttien tai seurakunnan omalla johdolla. Aloitussunnuntain kokonaisuuden toteuttamiseen on tarjolla kolme eri vaihtoehtoa. Seurakunta valitsee toteutustavan konsulttien kanssa.

Ohjelmavaihtoehdot:

- Kahvilatyöskentely: Minkä äärelle seurakunnan olisi hyvä pysähtyä?
- Kyläluodat: Mitkä ovat seurakuntamme vahvuudet?
- Open space-työskentely: Mistä koen iloa tässä seurakunnassa? Missä haluaisin olla mukana? Mitä minulle merkitsee olla tämän seurakunnan jäsen? Toivoisin seurakunnalta?

Matkakumppanuuden päivä – Emmauksen tiellä

Matkakumppanuuden päivän tarkoituksena on pysähtyä yhdessä työyhteisönä **kuuntele-maan** Jumalan puhetta. Missä minä ja me olemme suhteessa Jumalaan tässä ja nyt, turvallisesti yhdessä hengellistä työtä tekevän yhteisön työntekijöinä? Matkakumppanuuden päivän suunnittelussa taustana on teksti Luuk. 24:13–35.

Asessori ohjaa työskentelyn konsulttien mukana. Työskentelyyn voidaan kutsua mukaan luottamushenkilöt.

Matkakumppanuuden päivän toteuttamiseen on tarjolla neljä eri ohjelmajohdtoa. Seurakunta valitsee toteutustavan konsulttien kanssa.

Ohjelmavaihtoehdot:

- Työskentely ulkona, lounas ja messu. Ohjattua hiljentymistä ja Jumalan puhuttelun kuuntelemista itsenäisesti ja yhdessä. Yhteinen ateria ja messu. Päivä päättyy klo 15.00 alkavan messun jälkeen.

- Tekstimeditaation päivä. Koko päivän kestävä rukouksen ja tekstimeditaation päivä. Päivä voidaan toteuttaa esim. leirikeskuksesta tai jossain muussa rauhallisessa ympäristössä. Päivään sisältyy lounas ja päivällinen. Päivä päättyy iltarukoukseen noin klo 18.00.
- Missä olemme nyt? Pieni pyhiinvaellus ja narratiivista jakamista: Missä minä olen nyt? Missä me työyhteisönä olemme nyt? Uusien mahdollisuuksien katselemista työyhteisönä. Lounas nautitaan yhdessä. Päivä päättyy klo 16.00.
- Miniretriitti. Rukoushetkiä ja raamattumeditaatiota. Lounas nautitaan yhdessä. Päivä päättyy noin klo 14.00.

Toimintaympäristön tutkiminen - Me Jumalan maailmassa.

Toimintaympäristön tutkimisen tarkoituksena on ulospäin suuntautuminen ja suuntautuminen ulos tutuista kohti vähemmän tunnettua. Tutkimusmatkalle voidaan kutsua mukaan luottamushenkilöt ja seurakuntalaisia. Tutkimusmatkalla kysytään: Mistä meidän tulisi tulla tietoisiksi tai vaikutetuiksi? Miten tulemme valotetuksi siitä todellisuudesta, jossa ihmiset paikkakunnallamme elävät?

Toimintaympäristön tutkimisen toteuttamiseen on tarjolla neljä eri ohjelmapohjaa. Seurakunta valitsee toteutustavan konsulttien kanssa.

Ohjelmavaihtoehdot:

- Kaupunkipyhiinvaellus. Vierailut pyhiinvaelluskohteissa, omakustanteinen lounas oman ryhmän kanssa itse valitussa paikassa, vierailun reflektointi omassa ryhmässä ja kahvit. Päivä päättyy messuun klo 15.00.
- Leivän jakaminen. Viedään seurakunnan tervehdys eri yhteisöihin. Yritykset, yhdistykset, ihmiset torilla tms. Päivä alkaa aamukahvilla ja päättyy iltapäiväkahveihin klo 14.30.
- Tutkiva työskentely. Tutkimus-/fakta-/tilastotiedon tutkimista, valottumisharjoitus, vierailuja, työntekijöiden ja seurakuntalaisten yhteistä työskentelyä sovittuina aikoina. Suunnitelma tehdään prosessin alussa konsulttien kanssa.
- D-areena. Valitaan jokin perusteema, jonka ympärille kootaan D-areena-työskentely sytykepuheen-vuoroineen eri näkökulmista. Työskentely alkaa esim. klo 15.00 ja päättyy klo 18.00.

Hallinnon ja talouden tarkastus

Hallinnon ja talouden tarkastus (KJ 18:5) suunnataan erityisesti hyvän hallinnon kehittämiseen. Tarkastus suoritetaan n. 1–2 kuukautta ennen visitaatiota. Siihen osallistuvat lakimiesasessori ja lääninrovasti.

Kirkkoherran ja piispan keskustelu

Piispan ja kirkkoherran keskustelu tapahtuu muutamia viikkoja tai pari kuukautta ennen visitaatiota. Tapaamisessa keskustellaan seurakunnan viime vuosien kehityssuunnista sekä siitä, mitä nyt käynnistetty työskentely on nostanut esiin. Näkökulmana on johtajuus: Millaista johtamisen vuodenaikaa kirkkoherra itse elää seurakuntansa johtajana? Mitä hän on oivaltanut prosessissa seurakuntansa hengellisestä tilanteesta? Tämä luo pohjaa piispan pastoraaliselle ohjaukselle ja valmistautumiselle visitaatioon. Tapaamisessa käydään läpi visitaation ohjelma. Kirkkoherra lähettää viimeistään viikko ennen piispan tapaamista piispan sihteerille sähköpostitse ns. itsearviointin sekä visitaatioviikonlopun alustavan ohjelman.

Visitaatioviikonloppu

Piispan vierailun eli visitaation aikana piispa tapaa luottamushenkilöt ja mahdollisuuksien mukaan eri alojen työntekijät, vierailee yhteistyötahojen luona, kuulee kunnan tai kaupungin johtoa, toimittaa messun ja käsittelee päätöspuheenvuorossaan tekemiään havaintoja. Tarkastuksen toimittajien puolelta piispan vierailussa ovat koko ajan mukana pappisasessori ja lääninrovasti, seurakunnan puolelta kirkkoherra ja mahdollisuuksien mukaan neuvoston varapuheenjohtaja. Ulkopuolista notaaria ei käytetä. Kirkkoherra valtuuttaa sopivan henkilön välttämättömien muistioiden ja sovittujen kehittämistoimenpiteiden kirjaamiseen.

Torstai-perjantai:

Piispan vierailu aloitetaan kaikille avoimella, mieluiten kirkossa pidettävällä rukoushetkellä. Piispa vierailee päivän aikana kouluissa, työpaikoilla ja kunnan johtoa tai muita sidosryhmiä tapaamassa. Seurakunnan on huolehdittava tilaisuuksien mediajulkisuudesta. Pienessä seurakunnassa pyritään toteuttamaan edellä sanottu yhtenä päivänä eli perjantaina.

Lauantai:

Lauantaina on koolla koko työyhteisö (työntekijät, luottamushenkilöt ja vastuunkantajat). Fokus on tulevaisuudessa: Miten Kristuksen kirkon missio tällä paikkakunnalla voi parhaalla mahdollisella tavalla? Mihin seurakuntaa kutsutaan? Tulevaisuustyöskentelyssä ovat läsnä piispa, asessori, lääninrovasti ja konsulttipari. Piispan, lääninrovastin ja asessorin antaman palautteen tarkoitus on rohkaista seurakuntaa, luottamushenkilöitä ja työntekijöitä seurakuntaelämän jatkuvaan kehittämiseen.

Sunnuntai:

Sunnuntai on varattu juhlalle. Sen keskuksena on piispan johtama messu. Sen jälkeen voidaan pitää lounas ja päiväjuhla, jossa myös asessori ja lääninrovasti puhuvat.

Kirkkoherra valmistelee visitaatioviikonlopun ohjelman yhdessä piispan kanssa. Konsultit ohjaavat lauuntain työskentelyjä.

Lääninrovastin jälkitarkastus

Lääninrovasti toteuttaa jälkitarkastuksen 5 tai 6 kk piispanvisitaation jälkeen, kuitenkin ennen piispanvisitaation jälkiarviointia. Jälkitarkastuksen tarkoituksena on arvioida niitä kehittämistoimenpiteitä, joihin piispantarkastuskertomus on kiinnittänyt huomiota. Lääninrovasti osallistuu neuvoston kokoukseen, jossa arviointikeskustelu käydään.

Piispanvisitaation jälkiarviointi

Piispantarkastus on seurakunnalle mahdollisuus oppimisprosessiin, nykyisyyden ja tulevaisuuden tarkasteluun yhdessä työntekijöiden, luottamushenkilöiden, seurakuntalaisten sekä piispan ja prosessiin liittyvien muiden henkilöiden, konsulttien, lääninrovastin, asessorin kanssa.

Tuomiokapituli tarjoaa piispantarkastuseurakunnalle kaksi konsulttia kannattelemaan prosessia ja ohjaamaan työskentelyjä. Konsultit myös käyvät seurakunnan kanssa alkuneuvottelun, jossa prosessin tavoitteet asetetaan. Näihin tavoitteisiin on hyvä palata matkan varrella ja erityisesti

päätösarvioinnissa. Prosessin päätteeksi on hyvä vielä koota ajatuksia siitä, mitä matkalla nousi esiin, mihin olisi hyvä tarttua jatkossa ja mitä prosessi seurakunnalle on merkinnyt.

Jälkiarviointia suoritetaan useassa vaiheessa, eri näkökulmista.

- 1) Konsultit arvioivat yhdessä kirkkoherran ja mahdollisesti joidenkin muiden keskeisten henkilöiden kanssa konsultaatioprosessin kokonaisuutta sekä sen aikana että sen jälkeen. Tässä vaiheessa on tärkeää kirjata, millaisia kehittämiskohtia prosessi on tuonut esiin ja miten niihin on kenties tarkoitus palata. On tärkeää liittää myös lääninrovasti jollain tavalla tähän kohtaan, jotta hän voi omassa roolissaan tukea jatkossa seurakuntaa esiin nousseiden asioiden kanssa.
- 2) Lääninrovasti käy kirkkoneuvoston kanssa arvioivan keskustelun muutama kuukausi tai viimeistään puoli vuotta prosessin jälkeen. Lääninrovasti laatii tästä keskustelusta muistion ja välittää sen piispantarkastusasiakirjojen osaksi piispan sihteerille. Lääninrovasti sopii tämän keskustelun ajankohdasta kirkkokerran kanssa.
- 3) Kun lääninrovasti on ehtinyt käydä oman arviointikäyntinsä, piispa, kirkkoherra ja lääninrovasti käyvät vielä yhdessä arvioivan päätöskeskustelun prosessista ja sen nostamista kysymyksistä sekä siitä, miten seurakunta on jatkanut itselleen tärkeiden asioiden kanssa. Keskusteluun kutsutaan tarvittaessa myös lakimiesasessori ja/tai hiippakuntadekaani. Tämä keskustelu on mahdollista käydä siinä vaiheessa, kun lääninrovastin ja kirkkoneuvoston tapaaminen on tapahtunut, noin puoli vuotta visitaation jälkeen. Kirkkoherraa pyydetään varaamaan tämän keskustelun aika jo hyvissä ajoin piispan sihteeriltä ja varmistamaan ajankohdan sopivuus myös lääninrovastille.

Jälkikeskusteluun voi orientoitua pohtimalla esimerkiksi seuraavia kysymyksiä:

- Mihin uuteen prosessin aikana havahduttiin / mitä alettiin katsella uusin silmin?
- Mihin tarpeelliseen muutokseen piispantarkastus antoi apua?
- Mitä nyt ryhdytään toteuttamaan?
- Mihin olisi jälkepäin arvioiden pitänyt kiinnittää huomiota?
- Minkä käsittely jäi kesken?
- Missä toivoisi jatkossa tuomiokapitulin tukea?

III Aineisto

Piispantarkastuksen tarkoituksena on tukea seurakunnan toimintaa, johtamista ja hallintoa. Siksi tuomiokapituli voi kunkin seurakunnan yksilöllisistä tarpeista ja kehityshaasteista käsin pyytää erilaista aineistoa tai selvitystä ohjauksensa tueksi.

On kuitenkin tarkoituksenmukaista, että seuraavat asiakirjat toimitetaan piispan ja tuomiokapitulin käyttöön:

- Viimeisin tasekirja.
- Seurakunnan voimassa oleva strategia.
- Viimeisin toiminta- ja taloussuunnitelma.
- Viimeisin henkilöstökertomus tai henkilöstötilinpäätös.
- Viimeisin tilintarkastuskertomus ja tilintarkastajien muistiot neuvostolle.

Lakimiesasessori ja lääninrovasti voivat pyytää tarpeen mukaan selvityksiä hallintoon ja talouteen liittyvistä seikoista.

Piispantarkastus tuottaa seuraavia dokumentteja:

- Kirkkoherran suunnitelma piispantarkastusprosessista ja piispanvisitaation ohjelma.
- Kirkkoherran itsearviointi/raportti ennen seurakunnan tilasta ennen visitaatiota.
- Kirkkoherran kuvaus Matkakumppanuuden päivästä ja Toimintaympäristön tutkimisesta (sisältäen mahdollisesti kirkkoherran ja kirkko-/seurakuntaneuvoston arvion seurakunnan tilasta ja kehittämistarpeista).
- Lakimiesasessorin muistio hallinnon ja talouden tarkastuksesta.
- Mahdolliset muistiot työntekijöiden ja luottamushenkilöiden neuvotteluista sekä mahdollisista sidosryhmätapaamisista.
- Kirkkoherran konsultin kanssa työstämä piispantarkastuskertomus, joka sisältää koko piispantarkastusprosessin keskeiset löydöt, arviot ja kehittämissuhteet.
- Lääninrovastin jälkiarviointi.
- Lehtiartikkeleja ja kuvia. Nämä toivotaan toimitettavan myös piispan sihteerille.